

**ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“**

**ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПРАВНИ НАУКИ“**

МАКПАЛ БАХИТЖАНКИЗИ КАЙНАЗАРОВА

**ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРЕСТЪПНОСТТА, СВЪРЗАНА С ДОМАШНО
НАСИЛИЕ СПРЯМО ЖЕНИ В РЕПУБЛИКА КАЗАХСТАН**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
Професионално направление „Право“
Докторска програма „Криминология“

Научен ръководител:
Доц. д-р Валентин Недев

Варна, 2023

**ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“**

**ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА "ПРАВНИ НАУКИ"**

МАКПАЛ БАХИТЖАНКИЗИ КАЙНАЗАРОВА

**ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРЕСТЪПНОСТТА, СВЪРЗАНА С ДОМАШНО
НАСИЛИЕ СПРЯМО ЖЕНИ В РЕПУБЛИКА КАЗАХСТАН**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
Професионално направление „Право“
Докторска програма „Криминология“

Научен ръководител:
доц. д-р Валентин Недев

Рецензенти:
доц. д-р Галина Ковачева
проф. д.ю.н. Юлия Бояджиева

Варна, 2023

Дисертационният труд е в общ обем от 256 страници. Състои се от въведение, изложение в три глави, заключение, списък на използваната литература и приложения.

Съдържанието на всяка глава е разделено на отделни параграфи, обобщени в края на всяка глава. Основният текст включва 45 таблици, 23 диаграми, 1 карта и 2 приложения. Ползваната библиография включва 291 източника на български, руски и английски език, сред които нормативни актове, монографии, студии, статии, интернет сайтове.

Във връзка с темата на дисертационния труд са направени три публикации.

Авторът на дисертационния труд е докторант на самостоятелна подготовка по докторска програма „Криминология“, професионално направление „Право“ към катедра " Правни науки " на Юридическия факултет на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ от Република Казахстан.

Дисертационният труд е обсъден в катедра „Правни науки“ и е насочен за защита пред научно жури.

Защитата на дисертационния труд пред научно жури ще се състои на 08.06.2023 г., от 14,00 часа в заседателната зала на ректората на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“. Материалите по защитата са на разположение в канцеларията на катедра "Правни науки" и на сайта на университета.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Въведение

Дисертацията е посветена на проблема за защита на живота, здравето и телесната неприкосновеност на жените от прояви на домашно насилие в Република Казахстан и подобряване на законодателството за противодействие на домашното насилие над жени в Република Казахстан. За целта е направена криминологична характеристика на домашното насилие над жени. Въз основа на изследваните фактори, определящи появата, развитието и разпространението на това отрицателно социално явление, се дават препоръки за подобряване на правните и организационни мерки за противодействие на домашното насилие и подобряване на законодателството в тази област.

2. Актуалност на проблема

Държавата винаги е обръщала специално внимание на въпросите за противодействие на домашното насилие. Република Казахстан, присъединявайки се към международните стандарти за защита на правата на човека, предприема активни стъпки за намаляване на нивото на домашното насилие, разглеждайки го като сериозно посегателство срещу индивида. Една от областите на тази дейност е защитата на живота, здравето и телесната неприкосновеност на жените от прояви на домашно насилие.

Този проблем става актуален в рамките на изследването на статистиката през последните години, когато според Световната здравна организация "около 736 милиона жени – или всяка трета жена – през живота си са се сблъскали с физическо или сексуално насилие от интимен партньор или сексуално насилие от друго лице, като през последното десетилетие този показател практически не се е променил".

Актуалността на изследването е свързана:

- с появата на нови перспективи за развитие и необходимостта от обобщаване на методите, прилагани от правоприлагащите органи, държавните органи и гражданското общество за предотвратяване на домашното насилие над жени. Оценката, анализът и систематизирането на превантивната работа в областта на противодействието на насилието срещу жени от страна на правоприлагащите органи и други държавни органи, е една от насоките в тази работа;

- липсата на единен подход към понятието за насилие в семейството, изисква разработването на подходящ концептуален апарат и изясняване на дефиницията на понятията "домашно насилие", "семеино-битови отношения" (като се вземат предвид определенията, приети в международното право, регулиращи брачните и семейните отношения). Несъответствието и променливостта на понятията е свързано с недостатъчното теоретично развитие на концептуалния апарат, тъй като този проблем е сложен и труден за правно регулиране;

- с неспособността на правоприлагащите и другите държавни органи във времето ефективно да противодействат на проявите на домашно насилие срещу жени в обществото;

- с липсата на единно разбиране за обхвата и дълбочината на проблемите на домашното насилие, тъй като въпросите за статистическото изследване и мониторинг на фактите за домашно насилие срещу жени не са уредени.

Анализът на престъпленията от този вид показва неефективността на декриминализацията на някои от тях, не показва висока ефективност на разкриваемостта и санкционирането на тези престъпления в рамките на административната отговорност, което изисква да се предвиди наказателна отговорност за умишлено причиняване на лека телесна повреда и побой.

Проблемът с домашното насилие над жени в Република Казахстан изисква незабавно разрешаване, а в обществото са узрели реалните предпоставки за значително намаляване на нивото на битовите престъпления срещу жените.

Изброените, както и редица други обстоятелства, определят актуалността на темата на труда.

3.Обект на изследването

Обект на изследването са обществените отношения, възникващи във връзка с извършването на домашно насилие над жени в Република Казахстан.

4.Предмет на изследването

Предмет на изследването са нормите на казахстанското законодателство за превенция на домашното насилие над жени, оценка на тяхната ефективност, равнището на домашното насилие спрямо жени и негоните разнообразни проявления, както и превантивните дейности за противодействие на насилието над жени.

5.Основни тези:

5.1. Анализът на законодателството на Република Казахстан и други държави установи, че домашното насилие обхваща всички незаконни действия, съдържащи признаци на физическо, сексуално, психологическо или икономическо насилие, които се извършват както в семейния кръг, така и в близкото обкръжение, включително между бивши съжителни. Подобен подход при определяне на домашното насилие е залегнал в законодателството на повечето от разглежданите страни, включително Испания, Литва, Украйна, Азербайджан, Казахстан, Таджикистан, България и други. В същото време списъкът на формите на домашно насилие не е изчерпателен. Законът на Молдова утвърждава и понятия като "духовно насилие", "морални щети", "материални щети", Армения, Киргизстан – "пренебрежително отношение", България - "емоционално насилие". В същото време горните форми на домашно насилие по отношение един към друг могат да се разглеждат като частни и общи, въздействието върху жертвата в резултат на извършване на домашно насилие е само физическо, сексуално и психологическо. Горното

обстоятелство показва наличието на пропуски в актовете на международното законодателство и изисква разработването на подходящ концептуален апарат.

5.2. Изследването на насилието има интердисциплинарен характер. Нашето проучване показва, че много клонове на науката обръщат внимание на тази категория, включително социология, психология, философия, политически науки и други. Този подход в изследването на насилието има най-голяма перспектива за противодействие на тази престъпност. Въпреки това, повечето учени са склонни да разбират насилието в две значения. Първо, като начин за извършване на престъпление, и второ, като определен начин на въздействие, при извършване на престъпление.

5.3. Сред учените се е развило възприемането на домашното насилие като комбинация от различни форми на насилие – физическо, сексуално, психологическо, икономическо и други форми на потискане, използвани от член (членове) на семейството срещу друг член на това семейство. Някои учени разширяват този списък и включват насилие, извършено срещу: 1) лица в партньорства, 2) деца, 3) възрастни хора и хора с увреждания.

5.4. При квалифицирането на насилствените престъпления в семейството има два подхода. Първият е свързан с характеристиките на обекта на насилие като възраст (насилие над деца, възрастни хора); пол (насилие над жени и насилие над мъже); здравословно състояние (насилие над хора с увреждания и недееспособни), родствени отношения (семеино насилие, кръвосмешение), расова, религиозна, етническа принадлежност, социален статус, професия и т.н. Втората е свързана с характеристиката на насилствените действия и включва такива видове насилие като физическо, психологическо (емоционално), сексуално и икономическо насилие.

5.5. Причините за домашното насилие над жени се определят от общи причини, които определят престъпността като цяло. Въпреки това, подобно на други видове престъпления, домашното насилие срещу жени има комплекс от фактори и свои собствени характеристики.

5.6. Наказателноправната защита на жените от домашно насилие се изгражда чрез решаване на три проблема: повишаване на наказанието за домашно насилие срещу жени; укрепване на специализирани полицейски звена; преразглеждане на подходите за организиране на работа с жертвите.

5.7. Системата за държавна социална защита се нуждае от иновативни форми на превенция и рехабилитация на жени, засегнати от домашно насилие, тъй като институциите и субектите, предназначени да противодействат на домашното насилие, излъчват в своите дейности стигмата на зависимостта, виктимизацията и малоценността.

6. Цел и задачи на изследването

Целта на изследването е да се анализират съществуващите методи за защита на живота, здравето и телесната неприкосновеност на жените от прояви на домашно насилие в Република Казахстан, за да се обосноват и развият по-добри форми, методи и мерки за предотвратяване на домашното

насилие срещу жени, които да се използват от правоприлагащите органи, държавните органи и институциите на гражданското общество.

Постигането на тази цел включва решаването на следните задачи:

- проучване на историческите и правните аспекти на развитието на законодателството по въпроса за криминализирането и декриминализирането на престъпленията, свързани с домашното насилие в Република Казахстан;
- проучване, обобщаване и систематизиране на чуждестранния опит в правната регулация и превенцията на домашното насилие;
- прилагане на правен анализ на основните фактори, определящи домашното насилие над жени;
- криминологична оценка на последиците от престъпленията в областта на семейството и домакинството срещу жените;
- прилагане на правен анализ на възможните наказателноправни, криминологични мерки за защита на жените от домашно насилие;
- идентифициране на противоречията на превантивната работа в областта на защитата на жените от домашно насилие въз основа на анализ на съвременните тенденции и общи модели на извършване на тези престъпления;
- идентифициране и обосноваване на основните насоки на превантивната работа въз основа на оценката на прилагането и използването на правоприлагащите и държавните органи на възможностите на медиите, интернет платформите и глобалните търсачки;
- обосновка на основните насоки за подобряване на организационната работа на институциите на гражданското общество, насочени към защита на жените от прояви на домашно насилие;
- разработване на предложения за подобряване на наказателното законодателство за противодействие на домашното насилие над жени в Република Казахстан.

Този формат на проучване и активно изследване дава възможност за формулиране на нови модели на взаимодействие между държавата, гражданското общество и населението.

7. Методология на изследването.

Дисертацията използва общи методи, които позволяват по-пълно и обективно изследване на проблемите за предотвратяване на престъпленията, свързани с домашно насилие.

Статистическите данни, използвани в проучването за анализ на криминогенни фактори, са взети от официални източници. Данните за престъпленията са получени от открити източници на Комитета по Правна статистика и специални сметки на Генералната прокуратура на Казахстан. Данните за социално-икономическата статистика са взети от Статистическия комитет на Министерството на националната икономика на Република Казахстан. Статистическите данни са представени в контекста на регионите на Република Казахстан за 2018-2022 г., които позволиха да се разгледа развитието на домашното насилие над жени през призмата на процесите и явленията, протичащи в обществото.

Заедно с това беше използван методът на сравнителен правен анализ, който даде възможност да се проучи ефективността на типологията на правната отговорност за домашното насилие.

Изследването се основава на наличните разработки, информация за фактите и опит в областта на противодействието на домашното насилие над жени на национално, регионално и световно ниво

За да разберем какво "насилие" разбират гражданите на нашата страна, в рамките на нашето проучване бяха проведени две проучвания. Първото проучване е проведено сред граждани на страната. Общо 395 респонденти са участвали в проучването. Това са физически лица, представени от населението на РК над 18 години до 65 години. Второто проучване е проведено сред работници в кризисни центрове и центрове за подпомагане на жертви на домашно насилие. Общо бяха интервюирани 29 работници.

Целта на тези проучвания беше да се измери степента на домашно насилие над жени и да се определи чувствителността на населението към този проблем. Анкетите бяха проведени чрез платформа 0 на интерактивен въпросник. За обработка и анализ на данни са използвани следните методи: метод на систематизация, метод на сравнение, метод на класиране. Резултатите показват пропуски и недостатъци, които се отнасят до достъпността на информацията, включително методологията за оценка на разпространението на насилието; позволиха да се обобщят причините и последиците от домашното насилие срещу жените и в резултат на това да се подобри въпросът за отговорността за насилието над жени, както и да се определят обещаващи практики и ефективни стратегии за борба с насилието.

8. Въпреки количественото нарастване на публикациите по въпроса за противодействие на домашното насилие над жени, проучванията, които разглеждат всеобхватно въпроса, не са достатъчни. Провеждането на превантивни дейности по отношение на престъпленията срещу домашно насилие срещу жени следва да се извършва в ранен етап, а не след факта на извършването им. Днешната практика е очевидно репресивна, малко се използват рехабилитационни методи за коригиране на нарушителите, което изисква разработването на подходящ алгоритъм за прилагане на психокоригиращи курсове и обучение на подходящи специалисти, особено по отношение на противодействието на алкохолизацията на населението. Този подход изисква приемането на програми, коригиращи представата на мъжете за мястото на жената както в обществото, така и в семейството, отразяване на проблемите, укрепване на образователния блок.

Наказателноправната защита на жените от домашно насилие се вижда не само в идентифицирането и анализа на причините и условията за извършване на престъпления в семейната сфера, но и в разработването на научни, теоретични и практически препоръки, насочени към разширяване на държавната и обществената намеса (предимно правоприлагащите органи) в сферата на вътрешните отношения с цел повишаване на ефективността на

мерките за борба с битовите престъпления, предотвратяване на нови престъпления от субектите на битовата комуникация.

II. ОБЕМ, СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Обем и структура

Дисертационният труд е структуриран във Въведение, три глави, заключение, с общ обем 256 страници. Основният текст съдържа 45 таблици, 23 диаграми, 1 карта. Библиографията включва 291 заглавия на български, руски и английски език. В допълнение са обособени 2 приложения (19 стр.).

2. Съдържание

Въведение

Глава 1. Понятие и същност на престъпното насилие срещу жени.

1.1. Понятие и признаци на насилствените престъпления в семейството

1.2. Типология на видовете домашно насилие над жени

1.3. Криминализиране и декриминализиране на престъпления, свързани с домашно насилие в Република Казахстан

Глава 2. Криминологични характеристики на насилствените престъпления в семейството, извършени срещу жени.

2.1. Основни фактори, определящи домашното насилие над жени

2.2. Състояние, структура и динамика на насилствените престъпления в семейството срещу жени

2.3. Криминологична оценка на последиците от престъпленията в областта на семейството и домакинството срещу жените

Глава 3. Основните насоки за предотвратяване на насилствени престъпления в семейството срещу жени

3.1. Наказателно-правни мерки за защита на жените от домашно насилие

3.2. Криминологични мерки за защита на жените от домашно насилие

3.3. Защита на жените от домашно насилие чрез институции на гражданското общество

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Библиография

Приложение 1

Приложение 2

III. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Във Въведението се обосновава актуалността на проблема, формулира се обекта и предмета, целите и задачите на изследването, степента на научно развитие на изследователската тема, методологията и методите на изследване, теоретичното и практическото значение, тезите на автора, предоставя информация за тестване на резултатите от изследването.

Първа глава е посветена на изучаването на теоретичните и методологичните аспекти на домашното насилие като отрицателно социално явление. Извършва се цялостен анализ на категориалния апарат, анализира се наказателноправната характеристика на домашното насилие срещу жени в Република Казахстан, отговорността за домашното насилие в съвременното право на чужди държави. Направена е оценка на нормативната база на Руската федерация, Киргизката република, Република Таджикистан и Узбекистан, Република Азербайджан, Армения, Молдова, Република Литва, България, Грузия, Украйна, Казахстан, Испания, Австрия. Това е осъществено поради необходимостта от систематизиране на съществуващите модели за противодействие на домашното насилие над жени.

В първи параграф понятието и признаците на насилствените престъпления в семейството е извършен цялостен анализ на използваната терминология, свързан със съществуването на многото определения за домашно насилие.

Обосновано е мнението, че при квалифицирането на насилствени престъпления в семейството има два подхода. Първият е свързан с характеристиките на обекта на насилие като възраст (насилие над деца, възрастни хора); пол (насилие над жени и насилие над мъже); здравословно състояние (насилие над хора с увреждания и недееспособни), родствени отношения (семеино насилие, кръвосмешение), расова, религиозна, етническа принадлежност, социален статус, професия и т.н. Втората е свързана с характеристиката на насилствените действия и включва такива видове насилие като физическо, психологическо (емоционално), сексуално и икономическо насилие.

Изследването на криминологичната литература установи, че няма единен подход към понятието за насилие в семейството, което изисква разработването на подходящ концептуален апарат и изясняване на дефиницията на понятията "домашно насилие", "семеини и битови отношения", (като се вземат предвид определенията, приети в международното право, регулиращи брачните и семеините отношения, тъй като лицата, участващи в кръга на семеините и битовите отношения, не винаги могат да живеят заедно в къща, апартамент, друго жилище и може да нямат общи условия на живот). Несъответствието и променливостта на понятията според нас е свързано с недостатъчното теоретично развитие на концептуалния апарат, тъй като този проблем е сложен и труден за правно регулиране.

Задължителен признак на домашно насилие е извършването на това престъпление от член на семейството спрямо друг член на семейството.

Членове на семейството повечето закони определят близки роднини, други роднини, зависими лица с увреждания и други граждани, които живеят заедно с гражданин и водят обща икономика с него. В същото време за други страни бившите съпрузи действат като близки роднини, включително тези, които живеят в една и съща жилищна площ след развод и не водят общо съвместно домакинство, действителното съпрузеско съжителство на родители и деца, живеещи отделно.

Домашното насилие се случва във всички социални слоеве на обществото. Населението на страната в по-голямата си част счита това за важен проблем, което се потвърждава от проучването. Казахстанското законодателство в областта на борбата с домашното насилие се доближава до световните тенденции и стандарти, но все още трябва да се работи последователно за подобряване и възможностите тук не са изчерпани.

Във втори параграф " Типология на видовете домашно насилие срещу жени " се прави характеристика на видовете домашното насилие.

Оправдано е, че противодействието на домашното насилие се основава на основните права на човека, залегнали във Всеобщата декларация за правата на човека от 1948 г. Международни организации като ООН разглеждат насилието над жени като проява на неравенството между половете в обществото. Съответните документи на ООН наричат насилието срещу жени в частната и публичната сфера нарушение на правата на човека и всички страни са отговорни за неговото изкореняване. Моделната рамка за законодателството за насилието над жени в своите препоръки посочва задължението на държавите в техните закони да определят формите на насилие над жени да се прилагат за всички форми на насилие над жени, включително, но не само, следните форми: "домашно насилие; сексуално насилие, включително сексуален тормоз; опасни за здравето практики, включително ранен брак, принудителен брак, генитално осакатяване на жени, убийство на новородени жени, антенатално съвпадение на пола, тестване за девственост," излекуване " на ХИВ/СПИН чрез полов акт с девица, така наречените престъпления на честта, киселинни атаки, престъпления, извършени за откуп за булка и зестра, малтретиране на вдовици, принудителна бременност и преследване на жени за магьосничество/магьосничество; убийства на жени (фемцид); трафик на хора; сексуално робство; насилието над жени, извършено от конкретни лица и при конкретни обстоятелства, включително: насилие над жени в семейството; насилие над жени в обществото; насилие над жени в конфликтни ситуации; насилие над жени с държавно одобрение, включително насилие в полицейски участъци и насилие, извършено от силите за сигурност.

Установено е, че има голямо разнообразие от мнения относно обозначаването на видовете домашно насилие. Според нас обаче правилния подход ще бъде този, който изхожда от общото (родово) понятие "насилие". Затова считаме за правилно да конкретизираме неговите видове на тази основа и да разгледаме физическото насилие в семейството (включително заплахата

от неговото използване); сексуално насилие; психологическо насилие; икономическо насилие.

Установено е, че стратегическите документи на Казахстан, които пряко засягат проблема с насилието над жени, обръщат специално внимание на домашното (семейното) насилие и сексуалното насилие. Въпреки че тези документи разглеждат домашното насилие като форма на насилие със специално въздействие върху жените, те не уточняват как насилието над жени произтича от неравенството и дискриминацията. Често насилието срещу жени се описва като признак на социално неравностойно положение и се характеризира като проблем, свързан със злоупотребата с алкохол, наркотични вещества и психотропни вещества. Този подход е тесен и не отчита факта, че проблемът с насилието над жени отразява неравенството, което приема различни форми (освен изброените в документите — безработица, бедност и алкохолизъм), а освен това насилието над жени допринася за продължаващата дискриминация срещу жените. Нито концепцията за семейна и джендър политика в Република Казахстан до 2030 г., нито планът за действие за прилагане на концепцията не съдържа дефиниции на термините "насилие над жени" или "домашно насилие". Няма публична политика, насочена единствено към борба с насилието над жени или домашното насилие. Наказателният кодекс на Република Казахстан не признава домашното насилие като отделно престъпление.

В третия параграф "Характеристики на криминализацията и декриминализацията на съставите на престъпления, свързани с домашно насилие в Република Казахстан" се прави анализ на криминализацията или декриминализацията на някои състави, свързани с домашно насилие. В съвременната история на Казахстан съставите на отговорност за умишлено причиняване на лека телесна повреда и побои няколко пъти са били прехвърляни от категорията на наказателните престъпления в административни и обратно.

Напоследък редица обществени фигури, адвокати, учени, журналисти и т.н. изразяват мнение за неблагоприятната тенденция в областта на семейните отношения и зачестилите факти за домашно насилие на фона на социално-икономическите проблеми в семействата и неяснотата на административните и наказателноправните норми, регулиращи тази сфера на обществените отношения.

Установено е, че по отношение на криминализирането на някои престъпления в Казахстан има две мнения. Първо, отказът от наказателна отговорност за побои и причиняване на лека телесна повреда може да доведе до увеличаване на безнаказаността и ескалацията на насилието, нарушаване на принципа на "нулева толерантност" по отношение на семейното насилие и намаляване на превантивния потенциал на наказателното законодателство. В същото време се посочва, че непосредственият обект на побоя е здравето и телесната цялост на индивида. В същото време авторите разумно отбелязват, че " в момента би трябвало да се предвиди наказателна отговорност за

умишлено причиняване на лека телесна повреда и побой, като се върнат членове 108 и чл.109 в Наказателния кодекс.

Второ, привържениците на декриминализацията на побоите твърдят, че прехвърлянето на състава на причиняване на лека телесна повреда от наказателното към административното законодателство през първата година показва 10-кратно увеличение на лицата, преследвани, което доказва неговата ефективност (през 2016 г. -781, през 2017 г.- 7578, през 2018 г. – 9 812, през 2019 г. – 16 123, през 2020 г. – 15 006). Също така се отбелязва, че практиката за прехвърляне на престъпления от Наказателния кодекс в Кодекса за административните нарушения показва, че този подход по-ефективно предотвратява извършването на по-тежки действия на домашна основа, отколкото в Наказателния кодекс. В същото време се отбелязва, че разглеждането на материали за административни нарушения е много по-оперативно от разследването на наказателни дела.

В казахстанското наказателно законодателство не се съдържа понятието „домашно престъпление“, „домашно насилие“, така че статистическото отчитане не отразява престъпленията, извършени в сферата на семейството и домакинството, което не позволява всички видове домашно насилие да се квалифицират по видове, за да се разберат границите на проблема.

Законът за противодействие на домашното насилие трябва да бъде подобрен. Аргументите на привържениците на криминализирането на определени форми на семейно-домашно насилие (побой, умишлено причиняване на лека телесна повреда) не са неоснователни. Всъщност има проблем, но резултатите от проучването показват, че те не могат да бъдат решени само с наказателни мерки. Съществуващото законодателство не отчита сложната характеристика на домашното насилие, обстоятелствата, при които се извършва домашно насилие над жени, нивото на връзката между жертвата и агресора. Всичко това не допринася за премахването на неравенството между половете, което според нас е основната причина за насилието срещу жените.

Анализът показва, че националното законодателство съдържа 28 престъпления за различни видове домашно насилие. От тях 23 - осигуряват наказателна и 5-административна отговорност (3 специални административни, 2 в областта на административната превенция).

Историческият опит на Казахстан е пример на периодично прехвърляне от законодателя на деяния като побои и умишлено причиняване на лека вреда от Наказателния кодекс в Административния кодекс (четири пъти).

Втора глава „Криминологични характеристики на насилствените престъпления в семейството, извършени срещу жени “ изследва и анализира проблема с формирането на наказателноправен институт за престъпления от домашно насилие срещу жени; разглежда неговите криминологични характеристики и разкрива проблемите на квалификацията на домашното насилие срещу жени и отговорността за тяхното извършване.

Обосновава се тезата, че криминологичните характеристики на домашното насилие срещу жени са невъзможни без изучаване на факторите, влияещи върху неговото възникване.

В първи параграф „Основните фактори, определящи домашното насилие над жени“ се анализират класификациите на причините за престъпността и обосновава тезата, че при изучаването на насилствените престъпления и последващото разбиране за предотвратяването на този социален проблем, разбирането на това, което го причинява, е от съществено значение. На ниво домакинство и в масовото съзнание домашното насилие срещу жените се позиционира с физическо въздействие и причините се виждат в семейната и битовата сфера в резултат на социални норми, социално одобряващи насилието и господството на някои членове на семейството над други.

Анализът на мненията на учените за факторите, влияещи върху появата на домашно насилие, ни позволява да заявим, че обективно е невъзможно да се разграничи изчерпателен списък от тях, тъй като те са сложни, в по-голямата си част се основават на макро-икономически фактори; фактори, свързани с социалната среда; фактори на отношенията; индивидуални фактори. В допълнение към тези фактори, някои проучвания отбелязват като фактори проблема с многоженството и ранните бракове, до нерегистрираните бракове (така наречените традиционни или религиозни бракове).

Установена е тясна корелационна връзка между динамиката на битовите насилствени престъпления и пианството и наркоманията. Почти половината от всички разкрити домашни убийства и умишлено причиняване на тежка телесна повреда са извършени в нетрезво състояние.

Оправдано, насилието срещу жени често се свързва с насилието, основано на пола.

Обосновано е, че съществуването на домашно насилие срещу жени се дължи на причини, характерни както за престъпността като цяло, за престъпното насилие, така и за битовата престъпност. Обобщеният списък на причините за домашно насилие срещу жени повтаря структурата и съдържанието на общите причини за насилствена престъпност, като в същото време има свои собствени характеристики, тъй като те се извършват между членовете на семейството.

Във втори параграф "Състояние, структура и динамика на насилствените престъпления в семейството срещу жени" се прави анализ на състоянието на общата престъпност и домашното насилие над жени в Република Казахстан за периода 2017-2022 г. въз основа на следната информация:

- официална статистическа информация, според Комисията по Правна статистика;

- специални сметки на Главната прокуратура на Република Казахстан(<http://qamqor.gov.kz>) за общото състояние на престъпността и нейните горепосочени групи и видове.

Анализът на данните ни позволява да заключим, че броят на извършените престъпления има тенденция да намалява. Тези цифри се

разглеждат от нас като абсолютно число. Същите данни дава и коефициентът на престъпност на 10 000 население, който се използва в Казахстан. Анализът на престъпността срещу жените в Казахстан също показва положителна тенденция и има ясно изразена тенденция към намаляване. Между 2017 и 2021 г. процентът му е намалял с 50%.

Анализът на съотношението на общия брой престъпления и броя на регистрираните случаи на домашно насилие над жени показва различна картина. С общия спад на престъпността в периода от 2017 до 2021 г. с 44% в рамките на пет години, броят на случаите на насилие (регистрирани престъпления) срещу жени е намалял само с 48,6%. В същото време броят на регистрираните случаи на домашно насилие над жени се е увеличил със 134% през този период.

Анализът на регистрираните престъпления, извършени в семейно-битовата сфера в периода 2017-2021 г. показва, че в структурата на битовите престъпления най-голямо значение имат престъпленията, свързани с физическо насилие, след това престъпления от сексуален характер; психологически характер и малък процент заемат престъпленията, свързани с икономическото насилие (от общия брой на битовите престъпления заема само 0,28%).

Установено е, че за да се разбере динамиката, структурата на престъпността в битовата сфера по отношение на жените, според нас е необходимо да се проучат административните нарушения, извършени в областта на семейните и битовите отношения по отношение на жените. Анализът на тези нарушения е проучен въз основа на статистическите данни от доклада на формуляр 0 1 - АД "за резултатите от разглеждането от упълномощените органи на дела за административни нарушения" в динамиката през последните пет години, във връзка с чл. 73 (незаконни действия в областта на семейните и домашните отношения); умишлено причиняване на лека телесна повреда (чл. 73-1); побой (чл. 73-2).

Анализът на данните показва, че през посочения период се наблюдава общо увеличение на административните нарушения - с 46.9%. Най-голямо увеличение се наблюдава при "умишлено причиняване на лека вреда на здравето" - 48,5%. Броят на регистрираните престъпления по член 73 "незаконни действия в областта на семейните отношения" показва спад от 0,27%. Ако обърнем внимание на нивото на преследване, ще открием следната тенденция: ако през 2017 г. до 2020 г. той е бил постоянно висок, то през 2021 г. рязко е намалял – за «незаконни действия в областта на семейните отношения» само 49% от лицата са привлечени към административна отговорност; за "умишлено причиняване на лека телесна повреда" 38% са преследвани; за "побой" само 32% са преследвани.

Вътрешносемейните насилствени престъпления се извършват най-често между съпрузи и съжителители в семейства с ниско социално и материално ниво, в нетрезво състояние на извършителя и жертвата или един от тях. Сред вътрешносемейните престъпни изнасилвачи преобладават мъжете в зряла възраст, най-активната част от населението.

Домашното насилие над жени в Казахстан се характеризира с естествена латентност, когато органите, регистриращи престъпления, не знаят за тях. Най-често това се случва, защото жертвите на престъпления не ги съобщават. Това се потвърждава от проведените от нас проучвания както на граждани на страната, така и на работници в кризисни центрове и центрове за подпомагане на жертви на домашно насилие.

Твърди се, че вътрешносемейните насилствени престъпления се извършват най-често между съпрузи и съжителители в семейства с ниско социално и материално ниво, в нетрезво състояние на извършителя и жертвата или един от тях.

Установено е, че в Република Казахстан се осъществява подкрепа на жертвите на насилствени престъпления. За това са приети съответните подзаконовни актове. Трябва обаче да се признае, че съществуващите норми имат по-декларативен характер, което изисква:

- разширяване на правомощията на местните представителни и изпълнителни органи в областта на домашното насилие, за да се засили на местно ниво държавната политика за предотвратяване на домашното насилие и подпомагане на жертвите на жени от домашно насилие;

- предоставяне на съответните компетенции за подпомагане на жертвите на домашно насилие на съответните държавни органи, за да се избегне фрагментация и липса на координация, да се постигне систематизиране и анализ на тяхното взаимодействие;

В Казахстан е създаден специален фонд за подпомагане на жертвите на престъпления, но възможностите му са много малки, което изисква засилване на работата по създаването на проекти и организации, които биха се занимавали с подпомагане на жертвите в лицето както от страна на държавни, така и на частни фондове и организации.

В трети параграф "Криминологична оценка на последиците от престъпления в сферата на семейството и домакинството по отношение на жените" последиците от домашното насилие над жени се систематизират в следните групи: морални, психологически, физически, материални (икономически), политически. Във връзка с престъпната дейност престъпните последици могат да бъдат непосредствени и далечни, непосредствени и косвени, преки и странични, включени в съставите на престъпленията или не.

Установено е, че практически няма статистически данни за жертвите в дома в семейството, както и аналитични материали. Релевантни са данните на Комисията по Правна статистика, която в годишния си доклад на ФІМ "за регистрираните криминални престъпления" публикува данни за жертвите на престъпления.

Анализ на броя на жертвите в динамиката през периода 2017-2022 г. показва, че най-голям брой жертви са пострадали от изнасилване (4116 жертви); умишлено причиняване на умерена вреда на здравето (3869 жертви); неизпълнение на задължения за изплащане на средства (1919 жертви); полов акт или други сексуални действия с лице под шестнадесетгодишна възраст (1857 жертви); довеждане до самоубийство (993 жертви) и др.

Тези данни илюстрират само официалната част от проблема с домашното насилие, характеризиращ се със значително ниво на латентност.

В Република Казахстан защитата на лицата от домашно насилие се осъществява в съответствие с действащото законодателство. Жертвите на домашно насилие получават специални социални услуги въз основа на разработен стандарт.

Характеристика на този стандарт е, че той е дал концепцията за термина „жертва на домашно насилие“ и го свързва с престъпление, свързано с домашно насилие, причинени морални, физически и (или) имуществени вреди.

Третата глава "Основни насоки за предотвратяване на насилствени престъпления в семейството срещу жени " изследва и систематизира съществуващия модел в Казахстан за противодействие на домашното насилие срещу жени. Въз основа на анализ, както на научни източници, така и на регулаторната рамка, и анализ на резултатите от проучването на въпросника, са изложени някои характерни особености и практики на наказателноправни мерки за защита на жените от домашно насилие.

Разглеждат се общите социални и специално криминологични мерки за предотвратяване на домашното насилие срещу жени; анализират се основните насоки за подобряване на системата за превенция на домашното насилие срещу жени и се разработват препоръки за подобряване на осигуряването на правата и свободите на жените в процеса на противодействие на домашното насилие.

В първи параграф "Наказателноправни мерки за защита на жените от домашно насилие " е извършен анализ на състоянието на противодействие въз основа на набор от мерки за осигуряване на безопасността на жените и при разработването и прилагането на целенасочени мерки за предотвратяване на причините за насилието срещу жени, условията, които насърчават домашното насилие срещу жени, както и тяхното идентифициране, предотвратяване, потискане чрез превантивни мерки.

Анализът показва, че в Република Казахстан основният политически документ, който засяга проблема с домашното насилие е концепцията за семейната и джендър политиката в Република Казахстан до 2030 г.; и вторият документ е концепцията за правната политика на Република Казахстан до 2030 г. Нито концепцията за правна политика, нито концепцията за семейна и джендър политика в Република Казахстан съдържат дефиниции на термините "насилие над жени" или "домашно насилие над жени", указващи признаването на условията, при които се извършва насилие над жени, или отчитащи опита на жертвите / оцелелите от насилие. В Казахстан няма специализирана държавна програма, насочена единствено към борба с домашното насилие над жени. Постигнат е известен напредък в борбата срещу домашното насилие с въвеждането на Закона на Република Казахстан "За превенция на домашното насилие" от 2010 г. Този закон обаче не определя жената като специален обект на насилие. В Казахстан има два закона, които регулират процеса на превенция на престъпността в областта на насилието срещу жени. Това е законът "За

превенция на престъпността"; и вторият закон - "За превенция на домашното насилие". В същото време използваните понятия за превантивни дейности са доста сходни, с изключение на това, че има допълнителни уточнения, свързани със сферата на регулираните отношения в специалния закон.

Практиката на прилагане на тези закони, както и съответните норми, съдържащи се в Наказателния кодекс на Република Казахстан, показва, че се решават много въпроси, свързани с противодействието на домашното насилие над жени. В същото време беше направена оценка на регулаторната рамка, която показва проблеми и противоречия и бяха предложени начини за тяхното решаване.

Втори параграф "Криминологични мерки за защита на жените от домашно насилие" изследва системата на законодателно регулиране и организиране на мерки за превенция на престъпността и премахване на причините, които я пораждат, където специално място заемат криминологичните мерки за защита на жените от домашно насилие.

Анализът показва, че нагласите за "мачизъм", "зависимост", "съответствие с патриархалните очаквания на обществото" са важни в обществото, което изисква приемането на програми, коригиращи представата на мъжете за мястото на жената както в обществото, така и в семейството, отразяване на проблемите на насилието над жени в пресата и по телевизията, насочени към укрепване на семейството, комбинация от общи и индивидуални превантивни мерки.

Анализът на правилата, регулиращи дейностите за предотвратяване на домашното насилие над жени, показва, че има редица проблеми, които изискват тяхното разрешаване. Към тях авторът включва мерки за индивидуална превенция на домашното насилие

Заклучено е, че сред 10-те вида мерки за индивидуална превенция на домашното насилие най-активно се използват два вида: защитно предписание и специални изисквания по отношение на фактите за домашно насилие. В динамика за пет години прилагането на мярката „защитно предписание“ се е увеличило с 33,7%. Броят на специалните изисквания по отношение на фактите за домашно насилие също се е увеличил с 88.7%.

Защитната заповед се използва широко и успешно като правен инструмент за потискане на вътрешносемейното насилие. Това средство за защита включва пряка защита срещу престъпна агресия и заплахи от насилие, дава надеждни гаранции за безопасността на жертвите и попечителите, които са зависими от тях, определени гаранции за безопасността на тяхното движимо и недвижимо имущество, гарантира материална подкрепа без прекъсване на съществуващите отношения с ответниците.

Процедурата за прилагане на тази норма обаче създава определени проблеми.

Първо, инструкциите „За организацията на работата на отделите на органите на вътрешните работи на Република Казахстан за борба с проявите на насилие срещу жени " не изпълняват функциите на инструкции. Повечето от нормите дублират закона "За превенция на домашното насилие " и нямат

функцията да обучават служителите в правилата за работа с домашно насилие срещу жени, което изисква приемането на подходящи методически правила, инструкции, които напълно описват алгоритъма на действията в ситуации на домашно насилие.

Второ, защитната заповед се издава от началниците на териториалния орган на полицията, местната полицейска служба на органа по вътрешните работи, техните заместници, районните полицейски инспектори, инспекторите по въпросите на непълнолетните и за защита на жените от насилие, като се вземе предвид мнението на жертвата, което се връчва за изпълнение на лицето, извършило домашно насилие или от което идва заплахата от извършването му, срещу разписка. В случай на отказ за подписване, в защитното предписание се прави запис за това. Срокът на валидност на защитното предписание е тридесет дни от датата на връчването му на лицето, по отношение на което е издадено.

Тези изисквания обаче не са изпълнени. Отговорност за нарушаване на защитната заповед по чл. 461 от Кодекса за административните нарушения води до предупреждение или административен арест за срок до пет дни, което не предотвратява семейните конфликти, и след това време тъй като извършителите връщайки се у дома, повтарят насилието срещу жени. Според нас защитното предписание трябва да бъде издадено от служителите на органите на вътрешните работи както по искане на жертвата, така и по собствена инициатива въз основа на резултатите от идентифицирането на заплахата или факта на домашно насилие. Необходимо е да се направи защитно предписание за период от 30 дни. В същото време е необходимо да се задължи "семеиния агресор" за периода на защитното предписание да премине курсове по психологическа терапия за управление на емоциите и гнева в продължение на най-малко 36 часа, както и, ако е необходимо, лечение на алкохолна и наркологична зависимост, хазарт. За нарушаване на защитното разпореждане е установен административен арест за 30 дни.

Анализът на Кодекса за административните нарушения показва някои несъответствия в практиката на правоприлагане. По този начин, сред специалните изисквания за поведението на лице, което е извършило административно нарушение в областта на семейните отношения, за защита и защита на жертвата и членовете на неговото семейство, съдът в изключителни случаи има право да прилага мярка за административно и правно въздействие под формата на забрана на лице, извършило домашно насилие, да живее в индивидуална жилищна сграда, апартамент или друго жилище с жертвата, ако това лице има друго жилище. Но в повечето случаи съдът не взема такова решение, тъй като обикновено жертвата и "семеиният агресор" продължават да живеят заедно поради факта, че нарушителят няма къде да живее и той има право по закон да живее на мястото на регистрацията си. Съдът взема решение за забрана за живеене заедно само ако е налице и друго жилище, което обикновено е рядко на практика.

Обръщаме внимание на невъзможността да се приложи защитна заповед и да се установят специални изисквания за поведението на непълнолетен

нарушител, особено след като родителите, жертви на насилие, по закон трябва сами да носят отговорност за тяхното възпитание.

Кодексът за административните нарушения установява специални изисквания за поведението на нарушителя. Тези изисквания могат да се прилагат за период от три месеца до една година и да предвиждат пълна или отделна забрана: 1) против волята на жертвата да търси, преследва, посещава жертвата, да води устни, телефонни разговори и да влиза в контакт с него по други начини, включително непълнолетни и (или) недееспособни членове на неговото семейство; 2) да придобива, съхранява, носи и използва огнестрелно оръжие; 3) да консумира алкохолни напитки, наркотични вещества, психотропни вещества. Установена е отговорност за неизпълнение на съдебно решение или друг съдебен акт. За нарушаване на специалните изисквания, установени от съда за поведението на нарушителя се налага глоба в размер на пет месечни показатели за сетълмент или административен арест за срок до седем дни, което според нас не дисциплинира нарушителя да спазва закона. Тази разпоредба изисква и прилагане на административен арест до 30 дни.

Установено е, че правилата за прилагане на превантивен контрол върху лица, които са регистрирани от органите на вътрешните работи, установяват превантивен контрол върху лица, по отношение на които е издадено защитно предписание. Превантивният контрол се извършва от момента на връчването му на защитно предписание и до изтичане на срока му на валидност. Превантивният контрол се състои в систематично наблюдение на спазването на установените ограничения и изпълнението на възложените задължения от лице, което е на превантивна регистрация. За това се открива превантивен случай и той се провежда до изтичане на периода на пребиваване в превантивния регистър. Анализът на тези правила обаче показва, че те съдържат стандартен план за индивидуална превантивна работа с непълнолетно лице и стандартен план за индивидуална превантивна работа с родители или други законни представители на непълнолетни, които не изпълняват задълженията си за възпитание, обучение и (или) поддържане на непълнолетни, както и отрицателно въздействие върху тяхното поведение, но няма стандартен план за индивидуална превантивна работа със "семейни агресори".

Установено е, че за Казахстан голям проблем е алкохолизацията и наркоманията на населението. Към днешна дата броят на местата на центрове за временна адаптация и детоксикация и специализирани наркологични институции за принудително лечение не е достатъчен.

Анализът на изпълнението на съдебните актове за изпращане на принудително лечение показва, че действащият Граждански процесуален кодекс предвижда изчерпателен списък на решенията, които трябва да бъдат незабавно изпълнени. В същото време обаче решението за принудително лечение на гражданин, болен от алкохолизъм, наркомания и злоупотреба с вещества (глави 39 и 40 от Гражданския процесуален кодекс) не е включено в посочения списък и се обжалва за изпълнение след 30 дни. Тази разпоредба не

позволява да се защитят жените от домашно насилие, упражнявано от алкохолици.

Трети параграф "Защита на жените от домашно насилие чрез институции на гражданското общество " разглежда гражданското общество като ключов инструмент за успех в противодействието на домашното насилие над жени.

Проучването показва, че създаването на ефективна система за противодействие на домашното насилие се определя от ключовите задачи в концепцията за семейната и джендър политиката до 2030 г. Обществените организации, участващи в решаването на проблемите на превенцията на престъпността, имат значителна независимост. Техните представители участват в голямо разнообразие от превантивни мерки от индивидуална профилактика до обща. В същото време съотношението и комбинацията от социални и превантивни мерки се основават на общите принципи за борба с престъпността и на социалните принципи, произтичащи от тях: законност, валидност, необходимост, индивидуализация на предприетите мерки.

Анализът установи, че в Казахстан институциите на гражданското общество имат право да предоставят доста широк спектър от услуги на жертвите на домашно насилие, включително образование на населението, обучение на представители на полицията, държавни органи и граждански активисти за съвременни механизми за предотвратяване и реагиране на домашно насилие, чрез правна експертиза на законодателството в областта на домашното насилие и разработване на препоръки за подобряване на законодателството в тази област.

Различни НПО предоставят различни видове услуги като:

работата на телефонната линия;

предоставяне на психологическа помощ и психологическа рехабилитация на жени, засегнати от домашно насилие;

психологическа помощ и подкрепа за деца, жертви и свидетели на домашно насилие, включително коригираща, развиваща и превантивна работа;

съдействие при оказване на помощ по социални въпроси;

правна помощ, включително лично и телефонно консултиране, изясняване на правата на жена, пострадала от домашно насилие, съдействие при изготвяне на искове, изготвяне на молби за защитна заповед, помощ при възстановяване на документи, информиране за адвокатски услуги, предотвратяване на заплахи за живота и здравето чрез предоставяне на подслон, където жертвите на домашно насилие могат да получат временно безопасно жилище и др.

За да се разберат процесите на взаимодействие между неправителствените обществени организации и държавните институции, беше повдигнат въпросът за проблемите в дейността на кризисните центрове и наличието на добри практики. Отговорите на служителите са както следва: 80% посочват необходимостта от взаимодействие за решаване на проблема, свързан с наличието на места; 7% посочват необходимостта от колаборация за регулиране на процесите, свързани с критериите за приемане на кризисни центрове; 13% посочват необходимостта от сътрудничество за решаване на

проблеми, свързани с финансирането, материално-техническата база, липсата на възможност за привличане на висококвалифицирани специалисти, експерти, възнаграждение на служителите на пълен работен ден

В резултат на направения анализ се предлага:

- взаимодействието на държавните органи и институциите на гражданското общество се предлага да се контролира чрез системата за оценка на дейностите на регионите и да включва в показателите нивото на превенция на домашното насилие, както и решаването на проблема с недостига на кризисни центрове. Провеждане на редовен мониторинг и оценка на изпълнението на приетите програми и планове за действие въз основа на ясно разработени показатели и с активното включване на представители на организации на гражданското общество.

- необходимо е да се подобри законодателството, въз основа на което се извършва дейността на кризисните центрове. Прилагане на одобрени унифицирани показатели за ефективността на кризисните центрове, което изисква въвеждането на подходящи инструменти.

- институциите на гражданското общество се нуждаят от допълнителна професионализация и специализация (прилагане на помощ на жертвите на насилие, организиране на подходящи психо - коригиращи програми, обучения и др.). За целта е необходимо да се разработи техническа задача по партидата при организиране на социална поръчка за предоставяне на социални услуги на жертви на домашно насилие, включително задължителното провеждане на превантивни мерки за формиране на "нулева толерантност" в обществото към насилието. Необходимо е в техническото задание на партидата да се осигурят средства за повишаване на квалификацията на служителите на НПО, предоставящи специални социални услуги по теми:

- а) естеството и причините за насилието над жени и техните деца;
- б) правни права и средства за защита на жертвите на насилие;
- в) предоставени услуги;
- д) правни задължения на служителите на органите на вътрешните работи за извършване на арести, осигуряване на защита и оказване на помощ;
- е) методи за разкриване и съдебно разглеждане на случаи на насилие срещу жени и техните деца.

- институциите на гражданското общество трябва постоянно да наблюдават отчитането на домашното насилие, систематизирането и поставянето на статистическа информация за домашното насилие в открити източници по тежест по отношение на възрастовите групи и пола.

- обществените организации (съвети на бащи, майки, Аксакали, обществени съвети) трябва да участват в разяснителна работа сред представителите на религиозните институции относно недопустимостта и предотвратяването на домашното насилие над жени, както и ранните бракове. Това изисква изменение на разпоредбите за тяхната дейност.

- за да се разбере ефективността на участието на гражданското общество в дейностите по превенция на домашното насилие над жени, е необходимо да се разработят показатели за ефективността на организациите за подпомагане

(въз основа на процент от заетостта на леглата), което впоследствие ще позволи да се планира техният брой.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проучването на насилието над жени и борбата с него показва, че този въпрос остава актуален проблем, който изисква много внимание и незабавно решение, което изисква интегриран подход при решаването му.

В криминологичната литература няма единен подход към концепцията за насилствени престъпления в семейството, което изисква разработването на подходящ концептуален апарат.

Анализът на международното законодателство през последните години показва, че много държави се стремят не само официално да консолидират предписанията на международните конвенции, но и в действителност да изпълнят препоръките на международните организации относно превенцията и борбата с домашното насилие. В същото време на законодателно ниво държавите обръщат специално внимание на качеството на семейните отношения, което се доказва от положителната динамика в укрепването на равенството между половете, както и от формирания институционален (правен) механизъм за противодействие на домашното насилие.

Прегледът на международните документи установи, че определението за домашно насилие, дадено в документите на ЕС и Съвета на Европа, е по-подробно от определенията, дадени в националния закон на Казахстан.

Проучването установи високо ниво на латентност на домашното насилие над жени в Казахстан, което предполага несъответствие между официалните статистически данни и действителните данни. Актуален е и проблемът с провеждането на редовни проучвания за виктимизация като инструмент за реална оценка на мащаба на проблема, представителни проучвания на населението, за да се разберат проблемите на разпространението на домашното насилие над жени.

Направените анализи в дисертационния труд позволяват да се предложат следните превантивни мерки:

1. Наказателноправната превенция на домашното насилие над жени изисква възможността за използване в борбата срещу тях на отделни правни институции или норми от Наказателния кодекс на Република Казахстан, които уреждат утежняващите обстоятелства, свързани с насилието над жени и домашното насилие, като "продължително и особено жестоко насилие";

2. За да се гарантира безопасността на работното място и да се изключи необосновано прекратяване на трудовите отношения с жени, подложени на домашно насилие и насочени към предоставяне на психологическа и социална помощ на специални организации, кризисните центрове по Кодекса на труда да установяват подходящи гаранции за запазване на работното място.

3. Противопоставянето на домашното насилие над жени изисква провеждане на превантивни дейности по отношение на престъпления в областта на домашното насилие срещу жени на ранен етап, а не след факта. На извършването му (разработването на подходящ алгоритъм за прилагане на

психо-коригиращи курсове и обучение на съответните специалисти, особено по отношение на противодействието на алкохолизацията на населението).

4. Специално внимание да се обърне на промяната в поведенческия модел на част от населението, което предполага приемането на програми, корегирани представата на мъжете за мястото на жената както в обществото, така и в семейството, отразяването на проблемите, укрепване на образователния блок.

5. Решаване на въпросите за регулиране на защитната заповед, тъй като тя не изпълнява добре функцията на противодействие, което изисква иницирането ѝ не само по искане на жертвата, но и по собствена инициатива на упълномощени лица въз основа на резултатите от идентифицирането на заплахата или факта на домашно насилие.

6. Необходимо е създаването на специални центрове, където "семеините агресори" могат да пребивават там за срока на забраната да съжителстват заедно с жертвата.

7. Необходимо е да се увеличи срокът на административния арест до 30 дни.

8. Анализът на нормите за превантивен контрол на лицата, които са на превантивна регистрация в органите на вътрешните работи, показва липсата на стандартен план за индивидуална превантивна работа със "семеини кавгаджии", което изисква създаването на специален акт за изпълнение на стандартен план за индивидуална превантивна работа с семеини насилници, включващ: задължителни превантивни мерки; организационни мерки за заетост, организиране на отпих и заетост; превантивни (крайни) мерки за индивидуална превенция.

9. За да се решат проблемите с алкохолизацията на населението и да се противодейства на наркоманията, е необходимо наблюдение и увеличаване на броя на центрoвете за временна адаптация и детоксикация. В Гражданския процесуален кодекс да се предвижди изчерпателен списък на решенията, подлежащи на незабавно изпълнение, включително за решения за принудително лечение на гражданин, болен от алкохолизъм, наркомания.

10. Като субект на противодействие на домашното насилие е необходимо да се включи в правомощията на Министерството на правосъдието предоставянето на консултативна, правна и квалифицирана правна помощ на жертвите на домашно насилие.

11. Създаване на базата на Националната комисия по въпросите на жените и семеино-демографската политика при президента на Република Казахстан "Агенция за жените, децата и семеината политика" като упълномощен орган. Предлага се взаимодействието на държавните органи и институциите на гражданското общество да се контролира чрез системата за оценка на дейността на регионите.

12. Необходимо е да се подобри законодателството, въз основа на което се извършва дейността на кризисните центрове. Прилагане на одобрени унифицирани показатели за ефективността на кризисните центрове, което изисква въвеждането на подходящи инструменти.

13. Институциите на гражданското общество изискват допълнителна професионализация и специализация. (прилагане на помощ на жертвите на насилие, организиране на подходящи психо - коригиращи програми, обучения и др.

IV. НАУЧНИ И НАУЧНО – ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

Научният принос на дисертационния труд като цяло се състои в разработването на качествено нови подходи за подобряване на методите за превантивна работа за предотвратяване на домашното насилие срещу жени. Въз основа на анализа на дейността на различни държавни и местни органи, правоприлагащи органи на различни нива, обществени сдружения и медии за противодействие на домашното насилие се предлагат комплекс от мерки в тази насока.

В настоящата работа са направени някои научни и приложни приноси:

1. Изследвани са добрите практики на чужди държави за противодействие на домашното насилие въз основа на анализ на наказателното право, правоприлагащите практики и стратегическите документи.

2. Осъществен е криминологичен анализ на домашното насилие над жени в Република Казахстан – ниво, структура, динамика, латентност.

3. Направено е проучване сред гражданите относно разбирането на причините за домашното насилие над жени както сред хората, така и сред работниците в кризисни центрове и центрове за подкрепа на жертви на домашно насилие.

4. Предложен е комплекс от разнообразни превантивни мерки за намаляване на проявите на домашно насилие срещу жените в Република Казахстан.

5. Направени са предложения за допълнения и изменения в нормативни актове, регулиращи превантивната дейност и превенцията на домашното насилие спрямо жени: в Кодекса за административните нарушения, в Наказателния кодекс, Закона за органите на правосъдието, в Гражданския процесуален кодекс, Закона за превенция на домашното насилие, а именно:

- изключване на текстовете относно нанасяне на лека телесна повреда от Кодекса за административните нарушения и предвиждане на наказателна отговорност за умишлено причиняване на лека телесна повреда и побой, като се предвиждат в санкциите като алтернативно наказание не арест, а лишаване от свобода;

- В чл. 19 от Закона за органите на правосъдието се предлага следното изменение и допълнение: 9) предоставя консултантска и правна помощ, както и квалифицирана правна помощ на жертви на семейно и домашно насилие, в съответствие с изискванията на законодателството за гарантирана от държавата правна помощ;

- в чл. 243 от Гражданския процесуален кодекс се предлага следната редакция: 12) относно изпращането на принудително лечение в наркологична

организация на пациент с алкохолизъм, наркомания или злоупотреба с вещества.

- в чл. 14 от Закона за превенция на домашното насилие се предлага следната промяна: упълномощен орган в областта на социалната защита на населението в рамките на своята компетентност: 1) разработва и одобрява методически препоръки за предоставяне на специални социални услуги на жертва на домашно насилие или лице, извършило домашно насилие.

V. ПУБЛИКАЦИИ ПО ПРОБЛЕМАТИКАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Основните резултати от научните изследвания са отразени в следните публикации на докторанта:

1. Имплементация на международните норми за профилактика на битовото насилие в Република Казахстан. Научна конференция с международно участие на тема: «ПРАВОТО КАТО ИЗКУСТВО ЗА ДОБРОТО И СПРАВЕДЛИВОТО», организирана в рамките на Лятната научна сесия на Юридическия факултет на Варненския свободен университет «Черноризец Храбър», Варна, 1-3 юли, 2022 г., кн. 43, сер. „Юридически науки и обществена сигурност“, с. 319-328, ISSN 1313 – 7263.

2. Криминологическа характеристика на битовата престъпност в Република Казахстан. Научна конференция с международно участие на тема: «ПРАВОТО КАТО ИЗКУСТВО ЗА ДОБРОТО И СПРАВЕДЛИВОТО», организирана в рамките на Лятната научна сесия на Юридическия факултет на Варненския свободен университет «Черноризец Храбър», Варна, 1-3 юли, 2022 г., кн. 43, сер. „Юридически науки и обществена сигурност“, с. 329-335, ISSN 1313 – 7263.

3. Основни фактори, детерминиращи домашното насилие спрямо жени. Научна конференция с международно участие на тема: «ПРАВОТО КАТО ИЗКУСТВО ЗА ДОБРОТО И СПРАВЕДЛИВОТО», организирана в рамките на Лятната научна сесия на Юридическия факултет на Варненския свободен университет «Черноризец Храбър», Варна, 1-3 юли, 2022 г., кн. 43, сер. „Юридически науки и обществена сигурност“, с. 336-340, ISSN 1313 – 7263.